

Митрополит Амфилохије: Часни крст - срце Великог поста

У посљедњем издању Светог писма Старог завјета, по први пут су код нас штампане, претпостављам да сте то и видјели, такозване девтероканонске књиге. Књиге ширег канона Старог завјета. Постоји ужи канон Старога завјета, који је до сада био код нас познат преко превода Ђура Даничића на основу њемачке Библије, преведене са масоретског текста, што значи са јеврејског текста.

Преко десетак књига које нијесу писане, или, боље речено, нијесу сачуване код нас на изворном, јеврејском језику, већ су сачуване или у преводу на грчки са јеврејског, или су писане непосредно на грчком језику, називају се Девтероканонске. Не називају се девтероканонске зато што су мање значајне, другостепене, већ по томе што су накнадно прибројане књигама Светог писма Старог завјета. Зато их неки библисти називају књигама ширег канона Старог завјета, а ја мислим да је то и најбољи назив. Међутим, уобичајено је да се називају Девтероканонским књигама.

Међу те књиге спадају чувене Премудрости Соломонове, Премудрости Исуса сина Сирахова, Друга књига Јездрина, у Библији коју смо до сада имали налази се Прва књига Јездрина, и Књига Немијина, а Друга књига није била

преведена, већ је то тек сада урађено, затим Књига Товита и Књига Јудите, Књига Јестире. У Књизи великог пророка Данила, налазе се додаци. Ту је чувена Пјесма Азаријина, затим, Пјесма три младића у пећи вавилонској коју итекако користимо на богослужењима, нарочито у вријеме Великог поста, на Велику суботу.

Постоје још два додатка, а један од њих је додатак о Сусани, која је сачувала своје достојанство, свој образ, успјевши да се спасе од двојице лажних судија, јер и онда је било лажних судија који су хтјели да изманипулишу. Сам пророк Данило је као млад спријечио да се над њом изврши смртна пресуда, јер су је судије осудили на смрт, али он је узвикнуо поворци која је ишла на погубљење: „Ја сам невин од ове невинне крви“.

Тада су се сви зауставили и вратили се. Потом је поново извршено суђење гдје се испоставило да су двојица лажних судија њу оклеветали. Хтјели су да изврше насиље над њом, рекавши јој да ће, уколико не прихвати да буде са њима, они рећи да су код ње нашли младића. Она им је одговорила: „Говорите шта хоћете, али ја нећу пред Богом да сагријешим и да се огријешим“, и тако ју је Данило спасио. Књига о Вилу и Драгону, такође је додатак у Књизи Даниловој.

Поред тих књига, имају и четири Макавејске књиге. Оне говоре о браћи Макавејима, о Саломији, њиховој мајци, о првосвештенику тога времена, Зоровавељу и о седам синова који су мученички пострадали бранећи закон Божији и закон Моисијев.

Потресне су Књиге Макавејске. Био је други вијек прије Христа када су Макавеји пострадали. Тада се већина народа била одрекла пута Божијега и Закона Божијега, и благодарећи управо Макавејима, њиховој мајци, првосвештенику, спасена је истинска и права вјера Изабраног Божијега народа.

Те четири књиге је превео наш владика Атанасије, и то их је преводио управо у оним ратним временима у Херцеговини и у Босни. То га је очевидно и подстакло, пошто оно што се догађало у Босни и Херцеговини 90-их година, по много чему је слично управо времену страдања Изабраног Божијег народа и тој погибији седам синова, које је гледала мајка, храбрећи их, да би и она на крају мученички завршила, била убијена.

Дакле, четири Књиге Макавејске, Премудрости Соломонове, Премудрости Исуса сина Сирахова и друге књиге су сад преведене, и то је први пут код

нас, послје дrevних времена Кирила и Методија, времена превода на старословенски, да имамо и на српском језику све књиге Старога завјета. Савјетујем вам да прочитате те књиге, које су изузетно драгоцене, а нарочито описи значајних личности дrevних времена, које су живјеле у вријеме Вавилонског ропства, и касније, све до другог вијека прије Христа.

У једној од ових књига, Књизи Товита (Товије), налази се опис његовог живота, излаже се његово житије, житије његове супруге Саре, њиховог сина Товија. Товит је личност изузетна, из вавилонског времена и ропства, када је било страшно гоњење Изабраног Божијег народа, убијање људи по улицама, када је свако могао да убије Јеврејина и да никоме за то не одговара. Чак је било забрањивано и да буду сахрањивани, него су допуштали да их звијери растргну и да тако ишчезну са земље.

Међутим, Товит, отац Товије, противно наредби тадашњег персијског цара, тајно је сахрањивао, због чега му је било запријеђено да ће бити убијен, па је морао и да напусти свој град. Међутим, ипак се вратио назад. Тада је нашао своју жену Сару и свога сина Товију који му је рекао да је видио на путу убијеног човјека.

Чувши то, Товит је одмах похитао и муњевито успио да склони убијенога, да његово тијело не би било оскрнављено. Увече га је тајно сахранио, због чега су му се многи ругали, па чак и Јевреји, не разумијевајући зашто се вратио када умало није главу изгубио. Товит је, поштујући Закон Божији и светињу мученика, наставио да ради што је радио и раније. Осирوماшио је сасвим, иако је био један од најимућнијих људи у свом мјесту. Свога сина Товију је благословио да иде код блиског рођака и тамо да се ожени, а у исто вријеме да оде и код рођака коме је он, Товит, раније дао сребро, пославши потврду да је Товија његов син, и да му то сребро врати. Товију је на путу пратио привидно обични човјек, а заправо архангел Рафаило. Архангел Рафаило се пријавио да буде Товији у пратњи као сасвим обичан човјек по имену Азарија.

На том путу, док су прелазили преко велике ријеке која се помиње и у Књизи Постања, из ње је искочила велика риба. Ухвативши рибу, архангел Рафаило је рекао Товији да јој извади срце и јетру и још један дио рибе. Товија је упитао зашто је потребно то да уради, међутим, добио је одговор да ће им то бити потребно.

Када су стигли код рођака, тамо се нашла дјевојка која је седам пута покушала да се уда. Међутим, догађало се да, сваки пут када би долазио младожења, демонска сила га је убијала. Дошавши код ње, архангел Рафаило

рекао је Товији да ће му она бити жена. Товију су те ријечи збуниле, јер се било прочуло за погибију седморице мушкараца од демонске силе приликом уласка у ложницу код дјевојке, али му је Архангел рекао да не брине.

Отац дјевојчин је, радо дао руку своје ћерке Товији, као блискоме из рода, али му је и рекао да има у виду шта се раније дешавало. Веома потресен, дјевојчин отац је већ био ископао гроб за Товију. Међутим, Архангел је рекао Товији да узме срце и јетру од рибе и да, када уђе у ложницу, упали тамјан, стави срце и јетру и окади јер ће тако демонска сила да побјегне од дјевојке, која ће му бити супруга и дати му, ако Бог да и пород. Тако се и догодило. Дошавши ујутру, дјевојчини отац и мајка су очекивали да нађу Товију убијеног, и када су видјели да се то није догодило били су пресрећни. Четрнаест дана је трајала њихова свадба, након чега су се вратили код Товијиних родитеља. Мајка Сара је већ пребринула свога сина, и грдила мужа што им је сина, „зеницу ока“ послао у туђу земљу, да се више никад не врати.

Међутим, Архангел га је вратио, и њега и жену, и још је и сво имање њенога оца дато Товиту који је поново постао богат. Оним дијелом рибе који им је преостао, Товит је намазао очи, јер је био ослијепио, заноћивши једне ноћи испод зида на коме су биле птице, које су, испустивши влагу на његове очи, учи- ниле да ослијепи. Међутим, намазавши очи, опет је прогледао.

Књига Товита је пуна дивног, чудесног садржаја, али ја је помињем ради овога срца и јетре. Риба, срце и јетра. Риба је, као што је познато, од давних хришћанских времена била символ Христов, и тако је остало и до данашњега дана.

У древним катакомбама хришћанским, у Риму и на другим мјестима, у вријеме када је Црква била забрањена, као и сликање икона и крста, гдје год је била насликана риба, знало се да су ту били хришћани. Сликајући рибу, они су у ствари сликали Христа. Иако је Седми васељенски сабор забранио употребу ових симбола, они су опстали, и увијек је испод Христовог лика сликана риба. Или рецимо, када је сликано храњење више хиљада људи са неколико риба – сликана је котарица са рибом и хљебовима. Послије Васкрсења је Господ, док су апостоли ловили рибу, наложио ватру и пекао рибу, позвавши их да се и они нахране. И тиме је указао на значај рибе као чудног симбола, симбола Христовог.

Занимљиво је да је, прије двадесетак година у манастир Ваведење дошао један Јапанац који је био будистички свештеник, и том приликом ме питао: „Зашто ви, хришћани, поштујете рибу?“ Када сам му објаснио зашто је

поштујемо, рекао је да је и код њих риба веома поштована јер је символ будности и трезвености, јер риба никада не спава. Једно и друго када се споји, онда је право. Срце и јетра од рибе, символ Христа, и у срцу и јетри од рибе цјелебна моћ и Божија сила која је одагнала демонску силу и спасила дјевојку и Товију. Срце и јетра су, мени се чини, управо символ крста Христовог. Крст је сила и знамење, крст је спсење. „Бјежи ко ђаво од крста“, како каже народна изрека. Као што је демонска сила побјегла од несрећне дјевојке и ослободила двоје, благодарећи тамјану и срцу и јетри рибе, тако је исто и Часни крст на коме је разапет Господ, сила Божија која одгони демонску силу и ослобађа човјека, човјечанство зла, од гријеха и од смрти.

То управо јесте тајна Христовог распећа, он је ослобођење од гријеха, зла и смрти примио на себе. Распеће и тај символ, крст, био је символ понижења, јер је најсрамнија била смрт на крсту. То срамно знамење за Римљане тога времена, благодарећи томе што је обагрено невином Христовом крвљу, претворило се у знамење Божије. Претворило се у знамење Божијег уласка у овај свијет и нашег узласка према Богу. Крст има своју вертикалу, има своју хоризонталу. С правом говоре неки од црквених отаца, да је у ствари тај символ крста уписан у људску природу.

Сјећам се, у дјетињству, када је дошао неки човјек из Источне Србије, који је продавао вуну и који је тврдио да је нововјерац. Отац га је примио да преноћи. Сјећам се, пита њега отац: „Шта то значи нововјерац? Поштујеш ли ти Крст Часни?“ На шта му је он одговорио: „Поштујем, како да не поштујем. Зар не видиш да сам ја у знаку крста као човјек.“ Онда је стао мирно, испружио руке и рекао: „Ево видиш крст, уписан у моју природу, у моје биће. Према томе, поштујем ја Часни Крст.“

До данас се сјећам тог његовог тумачења људске природе која је у знаку крста – глава која је према небесима и испружене руке које грле цио свијет. Тако је и Христов Крст, он силази, вертикалом, на земљу, прима на себе крстоносну људску природу и својим рукама грли васиону.

Дакле, руке су оне које грле сву васиону и тиме се манифестује божанска љубав према свијету, јер тајна Крста, уствари, јесте тајна јављања љубави божанске. Нема веће љубави од те која је пројављена кроз тајну Крста, кроз подвиг жртвовања до посљедње капи крви, за ближње, за свијет. То је, уствари, Христов долазак у овај свијет, преко Крста. Крст као символ божанске не- изрециве саможртвене љубави, силаска његовог у овај свијет, откривења његове љубави, даривања њега као вјечне љубави роду људском и свој творевини. С друге стране, човјек је у знаку крста, његова природа, и

он је тај који треба да оваплоти у себе ту божанску љубав. Да његов живот и његово биће буде христолико, пошто је Бог љубав, а његов улазак у овај свијет је у знаку Крста, тако је и човјек биће које је призвано, и по природи и по звању, на ту христолику, боголику љубав. Да се преко Крста пење према Богу и да се у тајни Крста сретну Бог и човјек, распети Бог и човјек чији је живот у знаку распећа. Ту је велика и света тајна, не просто неки символ који је симпатичан, већ је много дубље и значајније оно што нам се даје и што нам се открива преко тајне крста.

Мало да се нашалимо, а то прича понекад и наш владика Атанасије. Наиме, у Паризу један наставник вјеронауке пита ђака: „Ко је распет на Голготи?“ Ученик одговара да је на средњем крсту на Голготи распет Господ. „А ко је био распет на још два крста?“, пита наставник. А ученик, коме су изгледа били дојадили професори, одговара: „Па била су још два професора, са лијеве и са десне стране“.

У знаку Голготе је сва историја овога свијета и рода људскога. Имамо Христов крст – распети праведник који узима наше гријехе и који крстом побјеђује смрт, невини вођен на заклање, као јагањац, како кажемо када почињемо Свету Литургију. Свештеник или епископ узима просфору, принос, са печатом Исус Христос, и изговара ријечи, све су то пророчке ријечи које су већ предуказивале Христа и његову личност, „јак овча на закољеније ведесја“ („као овца би вођен на заклање“). То је пророк Исаија кад говори о „евед Јахвеу“, о Ме- сији који ће доћи. „Јак агнец пред стригушчим јего безгласен тако не отверзајет уст својих“ („Као јагње непорочно према ономе који га стриже не отвара уста своја“). Затим свештеник реже просфору у знаку крста, и даље каже, „род же јего кто исповјест “ (ко ће испрופовиједати тајну његову, род, његово поријекло, Христово, онога који је као овца вођен на заклање и који као јагањац није отварао уста својих).

„В смиренни јего суд јего взјатсја“, би му пресуђено у неизрецивом смирењу његовом. То су ријечи пророчке које се непосредно односе на Христа и које се изговарају управо када се приноси агнец, дакле, средњи дио просфоре са печатом се управо и зове агнец – јагње Божије, и то је оно на шта се призива Дух Свети, да освети нас и наше дарове и што се претвара силом Духа Светога у тијело Христово.

Дакле, у томе се открива тајна Христа као онога који се жртвује и који се приноси за живот свијета у тајни Часнога крста, у тајни те велике божанске љубави. То је његов начин постојања међу нама и са нама. То је онда наш начин постојања у Њему и кроз Њега, наш хришћански.

Ми немамо другачијег начина постојања, него као што каже Свети Јован Златоусти, поклањамо се Богу преузимајући на себе христонаравље. Примајући Христову нарав, ми примамо, и њоме преображавамо нашу нарав, и њоме се испуњујемо, њоме се освећујемо. Зато он и каже: „Ко хоће да иде за мном нека узме крст свој и нека ме слиједи“ (Мк. 9, 34). То је то, дакле, нека преузме на себе моје христонаравље, мој начин постојања, мој начин живота, онако како сам ја живио са вама и међу вама, како сам се жртвовао за вас и ви сте призвани да се на такав начин жртвујете за истину, за Бога и једни за друге. Дакле, на Христов христолики начин. Отуда, као што рекосмо, и слављење Часнога крста у Цркви у средини поста. Пост је, уствари, нешто што нас уводи у тајну Раја, и није случајно да пост почиње са изгнањем Адама из Раја.

То пјевамо прве недеље – Изгнање Адамово из Раја, и то иде и тече све до повратка у Рај тајном Христовог Крста, Христа као дрвета живота. Изгубивши општење са дрветом живота у Рају, ми поново то општење задобијамо задобијајући Христа, јер Он је то дрво живота. Открива нам се као дрво живота у тајни распећа и у тајни свога васкрсења. Дакле, човјек је изгубио у Рају заједницу са Богом, заједницу са Христом.

Та заједница се поново успоставља у тајни Христовог распећа и у тајни Христовог васкрсења. Тако да пост није ништа друго до мјесто гдје се остварује, постиже поново та заједница. Враћамо се Богу, молитвом и постом и покајањем. Обнављамо у себи ону боготкану одежду коју смо изгубили тиме што смо се отуђили од Бога, од Раја.

Рај је мјесто гдје Бог пребива, то је мјесто гдје је човјек заједно са Богом. Кад престане да буде са Богом, онда је проклета земља са његовог гријеха, и он се отуђује и од Бога и од себе. Кроз пост и покајање и христолико живљење, он се поново враћа свом првобитном начину живота који се открива као христолики начин живота, начин живота по Богу, живота у Христу, као што каже Свети Никола Кавасила и Свети Јован Кронштатски, наш скоро савременик, велики Светитељ. Дакле, и то је оно што нам се ту дарује у личности Христовој и кроз ту тајну Крста.

На распећу је свако људско биће, и то нам Голгота свједочи. Само зависи на ком смо крсту. Нема бића које не носи крст. Има Христов крст, има крст покајаног разбојника, страдају подједнако, и има крст оног трећег, непокајаног разбојника. Сви људи и сви земаљски народи су кроз историју на та три крста. Нема четвртога. Распети, сви страдају, сви пролазе кроз страдање, кроз гријех, кроз богоотуђење и кроз смрт.

Смрт је насљеђе свакога бића и свакога људскога бића. А смрт је најдубље страдање и најстрашније за људско биће. Зато се човјек непрекидно труди, и све што ради је због тога не би ли се избавио од смрти. Сва медицина шта ради, а на крају шта се покаже, нема човјеку спаса овдје на земљи. И зато је Господ управо смрћу својом побиједио смрт. Својим распећем, разапео је гријех. Разапео је, прихватајући вољу Божију, отуђење од Бога. Јер, зашто се Адам и сваки човјек отуђио од Бога? Зато што је ону заповијест заборавио. Заповијест у Старом завјету била је да у Рају не једе од дрвета познања добра и зла.

Другим ријечима, да се не успоставља лажни однос према свијету и према Богу, него да се, сагласно ријечи Божијој, у којој је истина, у којој је моћ и сила, живи и да се успоставља однос и према себи и према другима и према Богу. То је оно што је смисао првобитне Божије заповијести. Божија заповијест је била храна, јер не живи човјек само о хљебу, него о свакој ријечи која излази из уста Божијих. Ријеч Божија је била живот.

Оног тренутка када се човјек одрекао ријечи Божије, Божије мудрости, знања, истине Божије, тада је обоготворио природу, претворио природне стихије у божанства. Јер, не може човјек без Бога, и то је у природи људској. Човјек је homo religious, и зато, ако се не клања правоме Богу, мора неком божанству да се клања, некога и нешто мора да обожава. Тако је било и у временима паганства, многобоштва, а тако је и у наше вријеме. Само лажна божанства мијењају своје хаљине, своје форме, своје облике, своја имена. Управо је то посљедица гажења Божије ријечи, као хљеба, као истине, као живота, као мудрости, као знања, и отуђења.

Али, преко распећа и преко онога што је Господ рекао: „Да ме мимоиђе, ако је могуће, чаша ова“, страдања и распећа. Али, „Оче“, да буде, „не како ја хоћу, него да буде Твоја воља“ Прихватио је Божију заповијест, прихватио је вољу Божију, вољу Очево, и она је била мјера.

Прихватајући вољу Божију, он је, у ствари, жртвујући себе до распећа, смрти

на крсту, побиједио смрт која је била посљедица гријеха и отуђења од Бога, отуђења од Божије ријечи и Божије истине. То је оно што се догађа са нама у тајни крштења. Јер тајна крштења није ништа друго до понављање Христове смрти у нама. Ми се погружавамо и умире стари човјек који живи по стихијама овога свијета и рађа се нови човјек обликован по лику Божијем, онога који га је створио. Рађа се нови човјек, испуњен животом, силом Божијом, истином Божијом, тајном Христове личности. „Ви који сте се у Христа крстили, у Христа сте се обукли“. То је оно што пјевамо на тајни крштења која је сва у тајни распећа, крста и умирања, христоликог умирања, да би се водом и Духом поново родили за живот вјечни и непролазни, водом и Духом, односно распећем, односно силом Христовом, односно силом Христовог васкрсења.

Велика је то и чудесна тајна Христа Господа у кога ми вјерујемо и коме јединоме служимо и јединоме се поклањамо као Путу, Истини и Животу. Пут, управо и јесте кроз распеће, истина која се дарује и открива и живот вјечни и непролазни којим се испуњава овај наш пролазни земаљски живот, и свјетлост која обасјава сваког човјека који долази у овај свијет. Дакле, у срцу Великог поста, Часни крст, као што је била заповијест у Рају, и ми, примајући крст, примамо заповијест Божију Христову и њоме се хранимо, хранећи се тако и Хљебом живота, тијелом распетог Господа и крвљу Његовом у Светој тајни причешћа.

То је укратко о тој великој и светој тајни Часнога Крста и тога срца и јетре од оне рибе коју је Товија са Рафаилом уловио на ријеци Тигру, а по предању је на том простору и био Рај, између четири ријеке које су биле тамо, и одакле је и Аврам кренуо у земљу обећану, да би се поново тамо вратио.

Књига о Товиту је, дакле, много лијепа и добра, као и Књига о Јудити и Јестири, потресне књиге. Јудита која је одсјекла главу Холоферну и тако спасила Изабрани Божији народ. Јестира је, такође, била чудесна. Оне су старозавјетни витезови, побједиоци зла и непријатеља изабраног Божијег народа.

Текст преузет из књиге: "Пост и молитва – повратак у Очев дом" (Светигора 2019)

mitropolija.com

